

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 73 ՀԻՆԳԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ Հինգշաբթի 12 Մայիսի

1888

Հինգշաբթի 12 Մայիսի ՀԻՆԳԵՐՈՒՄ ՏԱՐԻ № 73

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը 6 ռուբլի, երեք ամիսը 3 ռ. 50 կ., ամիսը 1 ռ. 50 կ., Հատուկ 5 կոպեկ:
Բաժանորդ գրվում են թիֆլիսում միակից կամ քաղաքացիներ:

Խմբագրություն Հասցեն՝ Тифлисс. Редакция «Нор-Дар»
կամ Tiflis. Redaction «Nort-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն լեզուներով:
Յայտարարությունները բաժին 2 կ., թեկամների համար կրկնապատկելի:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնությունը. Ի՞նչ ենք անում
— Բնչ պետի անենք:
Քրոնիկոն. — Դուք երբեք, Գեորգ-Գե-
նեց, Հայոց տառերի հնչման մասին
(շարունակ):
Թղթա կյուղի լենենք. — Թե՛
լիս: Բազու:
Քաղաքակալ. — Դուք երբեք:
Խառն Լուրեր:
«Նոր-Դար»-ի հեղափոխություն:
«Նոր-Դար»-ի պատասխաններ:
Յայտարարություն լենենք:

Թիֆլիս 11 մայիսի, 1888

Ի՞նչ ենք անում. ԱՆՆԵՆՔ. — Ի՞նչ ենք անում

Միթե պետք է նեղանան գեր-
մանացիներին, որ նրանք խոսում
են կոկորդալին հիւանդութեան վե-
րալ գրեթե ամեն օր, միթե պետք
է անհասկանալի լինի գերմանա-
կան մամուլի վարմունքը, որ ան-
ընդհատ խորհում, դատում, քնն-
նում է կոկորդալին հիւանդու-
թեան պեսպան երևույթները և վի-
ճում է այդ ցուր դարմանող բը-
ժիկներին և դարմանելու միջոց-
ների մասին:

Զե՛ որ գերմանական կայսրը հի-
ւանդ է կոկորդալին ցաւով: Եւ
այդ հիւանդութիւնը որքան գոր-
ծերի խանգարման պատճառ է
դառնում, որքան ցանկութիւններ
ցանկութիւններ են մնում, որքան
գեղեցիկ մտքեր և դիտարկումներ
են չեն իրագործվում: Գերմանա-
կան կայսր ցաւը այսօր գերմա-
նական ազգի ցաւն է. քանի որ
այդ ցաւը շարունակվում է, չպետք
է նեղանան, որ գերմանական ազ-
գը, գերմանական մամուլը ամեն
օր միևնույն ցաւով է գրադուս-
տում:

Այդպէս, չպետք է նեղանալ ըն-
թերցող Հասարակութիւնը, եթէ
Հայոց մամուլը անընդհատ գրա-
դուի Հաւատարմութեան, մարդ-
որսութեան, Համբաւներին քահա-
նայ ձեռնադրելու և այլ նման
խնդիրներով, որովհետեւ դրանք
մեր ազգի ցաւերն են, որոնք դժ-
բաղդաբար կան և չեն բուժվում,
այլ նորանոր ցաւերի պատճառ են
դառնում: Այդ ցաւերը խանգա-
րում են մեր ժողովուրդի լուսա-
ւորութեան գործը, պառակտում
են ձգում միութեան կարօտ ժո-
ղովրդի մէջ, ազգի վերածնու-
թեան, վերաշինութեան գործին
ահագնի հարուածներ են տալիս,
հեռացնելով ժողովուրդը իւր ազ-
գային եկեղեցուց՝ անբարոյակա-
նացնում են նրան...:

Ընթերցողը անշուշտ կարգացած
կը լինի «Նոր-Դար»-ի նախընթաց
համարում Դուրեանի մեզ հաղոր-
դած լուրը: Պառաւ մայրը խելա-
գարուածի պէս վազում մտնում

է ոմն Միքայիլի ժողովարանը,
որպէս զի ազատէ այնտեղ ժողո-
ված մարդիկներին ձեռքից իւր 17
տարեկան որդուն, որին մտքից
Հանելով տարել են կրօնափոխ ա-
նելու:

Նա, պառաւ մայրը լալով ասում
է իւր որդուն... մի խաղաղակի
ինչ... որքե՛, խնայիր սպիտակ մա-
զերս... ինչ սաղ սաղ գերեզման
մի դնիր... որքե՛, կամ ինչ կը
սպանեմ կամ քեզ... և տառա-
պեալ լուսահատ մօրը հարուա-
ծում են, հայհոյում են և ոտքե-
րից քաշը տալով փողոցն են ձը-
գում: Որքե՛, որ սկզբում կամե-
ցել էր մօրը հետեւել, այդ անօ-
րէնութիւնները տեսնելով անտար-
բեր մնում է իւր տեղը: Ահա քեզ
կրօն, ահա քեզ առանց կրօնի
խորութեան վարդապետութիւն,
որ խաղաղ ընտանիքը խռովում
է, մարդը կնոջից է բաժանում և
— որդուն սովորեցնում է անտար-
բերութեամբ նայել, երբ նրա պա-
ռաւ մօրը, լուսահատ մօրը հա-
րուածում և ոտքերից քաշը տա-
լով փողոցն են ձգում...:

Միթե այսպէս է, միթե այս-
պէս պետք է լինի. որտեղ ենք
հասել, որ Ղարաբաղի հայը ու-
րանում է իւր նախահայրերի պաշ-
տած, ազգի արիւն և միս դար-
ձած բազմաչաքաւ եկեղեցին և —
լուստերական է դառնում: Բաւա-
կան չէ, որ Ղարաբաղի հայը ու-
րանում է իւր եկեղեցին, նա դեռ
օտար կրօնի համար պրօպա-
գանդա է անում իրեն շրջապա-
տող հայերի մէջ...:

Այս քնն ողբալի վիճակ է. քնն
ենք անում դրա դէմ:

Մենք ստորագրութիւններ ենք
պատրաստում համբաւների հա-
մար և աշխատում, որ դրանք քա-
հանայ ձեռնադրուեն:

Մենք եռանդով, մինչև անգամ
կուսակցութիւններին բաժանում
ամեն ճիգ թափում ենք այնպիսի
տգետներին Աստուծոյ տաճարի
սպասուոր դարձնել, որոնք միայն
մամոնայի սպասուորը գիտեն:

Մենք գալթակողում, Հաւատա-
որսներից տասնեակ տարիներ շա-
րունակ մոլորուող ժողովուրդին
քարոզչներին փոխարէն ուղարկում
ենք մարդիկ, որոնք իրենց ստա-
մոքսի հոգան են միայն տանում
և աւելին անելու ընդունակ չեն:

Այսպէս գործելով մենք ինքներս
ենք մեր եկեղեցու դէմ գործում,
Հաւատարմութեան և Հաւատա-
փոխութեան աշակցում: Այսպիսով
մեր ժողովուրդը ընկնում է և այդ
կերակայ յետոյ: Որպէս զի ժողովուր-
դը չ'ընկնի, պետք է անենք այն,
ինչ որ չենք արել և պարտական
էինք անելու. պետք է չքեն նը-

րանք, որոնց պարտաւորութիւնն
է արթուն մնալու. պետք է չը
թողնենք, որ անպատրաստ և համ-
բալ մարդիկ քահանայանալու ձգ-
տեն, պատրաստած ստորագրու-
թեան թերթերով: Պետք է մա-
մուլը կենսական խնդիրներում
ինչպիսին է ազգային եկեղեցու
պահպանութեան խնդիրը, միա-
ձած գործէ՝ բարձի թողի անելով
այնպիսի մտքերի պաշտպանու-
թիւնը, որոնք մեր ազգին մի-
միայն չարիք կարող են բերել:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

ԲԱՊՈՒԹՅՈՒՆ. — Ինչպէս սպասում էր
ժողովուրդը, Սրբազան Առաջնորդը
պէտք է քննէր երկգիծական, ծխա-
կան և քահանայացուների գոր-
ծերը:

Այդ առթիւ «Մարդասիրական Ըն-
կերթեան» դահլիճում նկատ էր
կազմուել. բացի ընկերութեան խոր-
հրդի բոլոր անդամներից և ուսում-
նարանների հոգաբարձուներից, որոնց
թիւը 15-ի էր հասնում, նկատին հա-
ւերում էր նոյնպէս ս. Առաջնորդը,
Պետք է հերթով քննէին ժողովուրդեան
յուզում պատճառող այն գործերը, ո-
րոնց համար հենց, եկել էր ինքը սը-
բազանը: Բայց որքան է լինում նե-
կայ անդամների դարմանքը, երբ
սրբազանը յայտնում է, որ ինքը նախ-
կին երկգիծական Մեկեթեանի հայրենի
մէջ անարդար ոչինչ չէ գտնում, ուս-
տի և այդ հարցը առանց հետեւանքի
է թողնում: Իսկ լեւեալ երկգիծի
բարեկամներից մէկի քահանայական
խնդրել, որ առաջն ս. Սինդիկէն է ու-
ղարկել և հաստատութիւն, սրբազանը
չ'անսալով ժողովուրդեան լուսամիտ
դասի տրտունջներին, արժանաւոր է
գտնում ձեռնադրելու:

Այդ լալիսական վճիռը լսելով,
ժողովի անդամները միաձայն բողո-
քում են սրբազանին այդ վճիռի հա-
մար: Նորին Սրբազանութիւնը լեւեալ
քահանայացուի խնդրի մէջ հիմնովում
է այն բանի վերայ, թէ նա ժողովուրդի
ցանկութիւնը իմանալու համար արդէն
դիմել է, օրինաց հիման վերայ, քա-
ղաքի եկեղեցիներին բարեկարգելն,
այդ տեղացուի արժանաւորութեան
մասին հարցնելով, որից արդէն հա-
ւանականութիւն է ստացել: Բայց ան-
դամները պահանջում են սրբազանից,
որ քահանայական ծանր խնդրի հա-
մար չ'պէտք է մի անհատի վկայու-
թեամբ բաւականանայ. այլ քանի
ինքը սրբազանը տեղւոյ է, անպատճառ
հարկաւոր է մի ընդհանուր ժողով
գումարել և իւր նախագահութեամբ
քուէարկել, յարգելով միևնույն ժա-
մանակ ընտրողական ամենատարա-
կան կանոնները: Այդ խնդիրները լու-
ծումն չ'ստացած. սրբազանը բարե-
կարգել քահանայի հետ հեռանում է
ժողովից և թողնում ժողովականնե-
րին վերջում գործեան մէջ:

Երեքշաբթի, մայիսի 10-ին, խօշ-
վանքի գերեզմանատան ետեւում մի

քանի կանայք գտնում են մի նորածին,
երկու օրուայ մանուկ, որի ներքեւի
մասը մինչև ոտները կերել էին շները:

Քաղաքի Բանկային նորակառույց
Թատրոնում Ֆորկատտին իւր դերա-
սանական խմբով ներկայացնում է Ժեւ-
Վերնի բեմին յարմարեցրած «Ճա-
նապարհորդութիւն աշխարհի շուր-
ջ» պիեսան: Այդ պիեսայում հանդէս
են գալիս դանդաղ երկերներ, բնու-
թեան և ծովերին վերաբերող տե-
սարաններ, ինչպէս շոգենաւեր, վաչ-
րենի հնդկիներ և այլն, որոնք թէ
գրաւում և թէ գրաւաճացնում են ա-
ւելի մանուկներին և պատանիներին:

Թէ որքան աղողութիւն ունեցաւ
Ֆորկատտին իւր այդ թիֆլիսի համար
նոր և լաւ ձեռնարկութեամբ, երե-
ւում է նրանից, որ «Ճանապարհոր-
դութիւն աշխարհի շուրջ» պիեսան
կէս ամսուայ ընթացքում շատ ան-
գամ ներկայացուցաւ և այժմ էլ
շարունակ ներկայացվում է և ամեն
անգամ այդ ներկայացումներին յա-
ճախողները բազմաթիւ են:

Երկուշաբթի, մայիսի 9-ին կայացաւ
Թիֆլիսի քաղ. խորհրդի նիստը: Այս ան-
գամ բաւական հետաքրքիր խնդիրներ
կային որոշելու: Քաղ. խորհուրդը իւր
նախընթաց նիստերից մինում կազ-
մած 1887—1888 թ. հարկեկշիւներին
մէջ բաց էր թողել դէֆիցիտի խնդ-
րը, այդ թողնելով մինչև սեպտեմ-
բեր ամիսը, այսինքն մինչև որ կը
պարզուէր քաղ. ջրմուղի ճիշդ մուտ-
քի չափը: Քաղաքային գործերի նա-
խագահական վարչութիւնը չ'համաձայ-
նելով այդ որոշմանը, հաշիւը ուղար-
կել էր ետ, որպէս զի ցոյց տրուի դէ-
ֆիցիտը ծածկելու աղբիւրները: Քաղ.
վարչութիւնը ցոյց է տուել մի քանի
աղբիւրներ, ինչպէս, օրինակ, ֆոթի-
թիֆլիսեան երկաթուղու դէմ համար
1872 թուին գործադրուած քաղաքա-
պետական հողերի համար պետական
գանձարանից ստանալիք 57,962 ռ.
26 կոպէկը, քաղ. ջրմուղի եկամուտից
աւելանալու 7,685 ռուբլի և այլն: Քաղ.
խորհուրդն ընդունեց այդ հաշիւը: Այ-
նուհետեւ քննուեց Թիֆլիսի գեմնադե-
աների գուզելթաց դասարանների խըն-
դրը: Երեւացի է, որ I գեմնադպիւ
գուզելթաց դասարաններին պահպանե-
լու համար անհրաժեշտ է 17,730 ռ.,
իսկ այդ ծախսը ծածկելու համար
գեմնադպիւնն ունի 1100 ռ. ուսման
վարձից և 5000 ռ. էլ ժողովուրդական
կրթութեան միջնակարգութեան նշանա-
կած գումարից, պակասում է միայն
1730 ռ., որը կարելի է ձեռք բերել
կամ գուզելթաց դասարանների ծախ-
սերը մի փոքր կրճատելով և կամ
8-րդ գուզելթաց փակելով, որի մէջ
աշակերտներն առանց այն էլ շատ
քիչ են: Իսկ երկու գեմնադպիւնների
նախադատարանականներին պահպա-
նութեան համար որոշուեց ուր հար-
կեն մէջ, աշխատում էին լողա-
կեն է խնդրամատոց լինել: Խորհուր-
դը նոյնպէս հաստատեց շինուելիք
Մուկրանեան կամուրջից անցնող մար-
դիկներից էլ տուրք առնել և ամեն
մի հոգեւց երկու կոպէկ միայն այն
պայմանով, որ այդ տուրքը տարուայ
ընթացքում պիտի վերցուի մինչև այն

ժամանակ, երբ կամուրջը շինութեան
վերայ գործադրուած գումարի այդ տա-
րուայ տոկոսը կը լցուի: Նոյնպէս որո-
շուած է կամուրջի շինութեան համար
կարեւոր հոգեւց գնել:

ՂԱՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. — Ապրիլի 30-ին ս.
Լուսաւորչի տօնը լինելով, երբեւ ուս-
տաւոր գնացել էինք Խորվիրապի վան-
քը ուխտ Հետաքրքիրութեամբ ամեն
տեղ ման գալիս, ցաւալի տեսարան
էին կազմում վանքի շրջակայ արտե-
րը:—Նրասիւր բարձրանալով, վանքա-
պետական արտերը բոլորն էլ ծածկել
և ոչնչացրել էր. սրտաճմլիկ էր տե-
սարանը. հողագործներն ձեռքերը
ծոցերը դրած, աղիւղում արտաւում
էին ամբողջ տարուայ արտաւանջը
կուսած. իսկ վանականները մի բուռն
ալիւր անգամ չ'ունէին և տարակու-
սած մնացել էին: Ինչպէս լսեցինք,
այդ մասին դիմած են Նորին վեհա-
փառութեան: Միլիթարական էր մի-
միայն վանքի պարտէզը, որից համա-
րեա թէ ամենայն դէպ տեսնում էր
բանջարեղէն թէ ուտելու և թէ կե-
րակի համար: Բոլորն էլ դարմացել
էին և խոտով լանվում, որ մինչև օրս
Խորվիրապում այսպիսի պարտէզ չի
տեսնուած: Բայց ախոս, որ վանքը
սեպհական շուրջ չ'ունի և ձեռքով
էր ջրով ամ պարտէզը: Այդ ամենը Արժ.
Գրիգոր ծ. վարդ. Ստեփաննոսեանի գոր-
ծին է:

— Խորվիրապի վերադառնալիս պար-
սիկները բերին մի սպիտակ գաւուր, որ
ունէր 5 սոս: Աւելորդ հինգերորդ սոսը
գետին չէր կարողանում դնել, բայց
գաւուր մեծ արագութեամբ վազվը-
ղում էր:

ԱՆԻՔԱՆՈՒՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. — Այսօր, մայի
սի 8-ին, տեղիւ ս. Փրկիչ եկեղեցում
կատարուեց ստորագրագ և հոգեհա-
գեստ Հանգուցեալ Իսաֆիլի համար:
Ներկայ էր Գեր. Աղուանեան Սրբա-
դանը, ուսուցչական բոլոր խումբը,
քաղաքի ընտիր հասարակութիւնը և
բազմաթիւ ժողովուրդ:

ՂԱՆԱՐՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ. — Ապրիլի 29-ին ե-
րեկոյեան, դեռ ցերեկուանից փչում
էր հարու արեւմտեան քամի և սաս-
տիկ փոշի բարձրացնում: Երկինքը
ծածկուած էր թանձր սև ամպերով:
Վերջուայ ժամը 11-ի մօտեքն էր,
որ կայծակնացաւ որոտմունքներ
վերջացան սաստիկ անձրևով: Մօտա-
կայ սարերի շրջը միախառնուելով,
ընդարձակ տարածութեամբ, աղմու-
կով ընթանում էին քաղաքի միջով:
Վտանգ սպառնալով մօտակայ շինու-
թիւններին և իւր հետ տանելով ա-
մեն բան, ինչ որ պատահում էր փո-
ղոցներով կատարեալ գետեր էին հո-
սում. շատ տներ և պանդոկներ կիսով
չափ լցուեցան ջրով: Պէտք էր տես-
նել, թէ ինչպէս ընտանիքի բոլոր ան-
դամներն, այդ կէս զերեկուայ շինու-
թեան մէջ, աշխատում էին լողա-
լով փրկել իրենց իրեղէնները հե-
ղեղից: Բարեբաղդաբար այդ վտան-
գաւոր անձրևը, գլխաւորապէս մեր
հասարակ աղեւաղէն շինութիւնների
համար կարճուեց, մօտ 10 ժամէ, և
մեր վնասը եղաւ միայն մի քանի շի-
նութիւնների ջրով լցուած և մի քանի

Типографія Л. Г. Крамаренко, Гол. пр., д. Читахова.